

Hentchak:

Organe Central

DU PARTI

HENTCHAKISTE.

Journal Arménien

mensuel

XVIII Année

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՕՐԳԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻԱԾ ԿՐԻՒ *)

Ոռուսաստանն այժմ մահել է իր պատճութեան մի նոր շրջան և այսօր նա գանձուում է յեղափոխական տագնապներում։ Պա ո կ ի զրբն է յեղափոխութեան, որի դէպքերը, անցնելով՝ ամեն ել և էջներ, տարուքերութեան, գընալով՝ շարունակ աւելի խառնալու են, աւելի ընդարձակւելու են, մինչեւ որ կուտակւելով միմեանց վրայ, վերջնական ուժգին հարւածով կը զարկւեն ցարիզմի բերդին, խօրտակելով այն միանգամից ընդ միշտ։ Այդ բերդի հիմքերն ու զէն խախտած են, և նրանք խախտած են պրօլէտարիատի և աշխատաւոր ժողովրդի յեղափոխական համատարած շարժութեան և յարձակութեան շնորհուլ։ Վերջին մեծ գործադուներն ու ցոյցերը բացիցին այդ նոր յեղափոխական գարագլուխը Ոռուսաստանում։ Քաղաքական գէմօնսարացիաներ պրօլէտարիատի կողմից, երեան եկած իրեւ գործադուլ — այս այն ընթացքը, որ պիտի ունենան այժմ — ինչ պէս եղաւ արդէն վերջերա բագաւ, բաթում և այլ տեղեր — առաջին յարմար առիթին, չնչ բանւորական կազմակերպութիւնները Առվիասում, միշտ և շարունակ ընթանալով համերաշխ ու միակերպ ու տակարգով Ու. Ա. Դ. Ա. Ա. թիւն հետ Քաղաքական ապստամբութիւն, յարձակութեան տէրունական պաշտօնատաների վրայ, բանտերի, քաղաքային-վարչական հիմնարկութիւնների վրայ, կանգնեցնել ամեն երթևեկութիւն — երկաթուղի և այն, ամեն հազորգակցութիւն — պօստ, հեռագիր, հեռախոս, լոյս և այն, այդ բոլորով նպատակ ունենալով արբանալ քաղաքին և անցնել նրան յեղափոխա-

կան պրօլէտարիատի վարչութեան ներքոյ, պատնալ տէր ոստիկանութեան և անդամարուծել զօրքերի դիմագրութիւնը — զրան է, որ պէտք է ձգտեք այժմ ձեր ամրողջ ջանքերով։ Դրա համար ընտրած միջացը՝ բանւորների ընդհանուր գործադուլը և քաղաքական ցոյցերը պէտք է ունենան իրանց դրօշի վրայ զրւած սոյն միակ և ամբողջ իրաւունքներն ամփոփող պահանջն՝ իրեւ նշանաբան։ Յեղափոխական կուով պահանջել կառավարութիւնից, անյետաձգելի կերպով, գումարել Օրէնսդիր Ժողովը համար յամաց յի Ոսուսասատանի կողմից, կազմուած և գաղտնի քւէար կութեամբ ընդհանուր, ուղղական կամար, անհրաժեշտ է, որ պրօլէտարիատն ունենայ պատրաստի մարտական գններ, իրեւ առաջաւոր բանակներ ապստամբած ժողովրդի, որի շարժութեան պէտք է որւէ որոշ նախագիծ, կարգապահութիւն և ընդհանուր զինւած զրութիւն։

Եւ ահա այսօր Բարգչից յետոյ — Պետերբուրգ և Պետերբուրգից յետոյ Ոռուսաստանի մի շարք քաղաքներ, ամեն կողմեցից, յեղափոխական բացարձակ պայքար ու կուի են մզում ատելի ու ուրագործ ցարիզմի գէմ և այդ կուի մզողն է պրօլէտարիատը, որին հիանաւմ է ժողովուրդը Յարիզմի բէժիմն այլ ևս դատապարտած է։ Առ այլ ևս ուրի չի կանգնի և ուշքի չի գալ ներկայ տագնապում, որը պայթել է իրեւ փոթորիկ, անխնայ, յանգուցն ու սարստիելի։ Մարտաղաբից սկսած մինչեւ ամեն ինդուստրիական քաղաքներ առաջ հոսեցաւ արդէն պրօլէտարիատի արիւնը, որ գաղանաբար վօթեց Ահծ Մարդապան ցարը, գահիների գահձապեալը։ Բայց արդէն ամբողջ Ոռուսաստանի մարմնով անցել է այն վրիժառու, ոգեսրիչ և անյաղթելի ցընցումը, որի աղազակն է գարձել — Ամահ ցարիզմին։ Այրչի մարդապան ցարը։ Այդ աղազա-

*) Սոյն յօդւածը կազմում է առաջին մասը այն Կոչի, որ Փետր. Յին յատուկ ըրջարերականով ուղղուած էր Հնչ. Ա. թիւն Կենտրոնի կողմից Հնչ. Ա. Մամանամանացիւղերին։

կըն իբրև հողմ աւերելու է ամբողջ հին ցարական Ոռուսաստանը և պրօլէտարիատն ու ժողովարդն իրանց մեծ յեղափոխութեամբ ծնունդ են տալու մի նոր, մեծ Ոռուսաստանի, որտեղ ամեն ազգ, ամեն ժողովուրդ կը վայելեն քաղաքական բոլոր ազատութիւնները, որտեղ պրօլէտարիատն էլ ազատաբար կը ձգտէ դէպի իր և իրա հետ միասին ամբողջ մարդկութեան վերջնական ազատագրութեան, այն է սոցիալիզմի յաղթութեան: Շիշտ է, արիւնածարաւ թշնամին զօրեղ է. զօրքը նրա կողմն է և յարդկային զարհուրելի հեկատօմբներ է զործադրում նա նոյն իսկ իրա փորւած, այո՛, արդէն փորւած, գերեզմանի և իր բէժիմի արդէն կիսախարիսուլ աւերակների վրայ: Շիշտ է, անհաւատար կուի մէջ զես կը լինեն, գուցէ, օրեր, երբ անլէն պրօլէտարիատն ու ժողովուրդը տառնեակ հաղարով զոհեր տալով, ժամանակ առ ժամանակ կընկճւեն և զինագաղարի կը զիմեն: Բայց մէկ անգամ ապստամբած ժողովրդին այլ ևս ընկճել չեն կարող ցարի ոչ մի դժոխային ոճրագործութիւնները: «Մորից ոյժ ու զօրութիւն հաւաքելով, պրօլէտարիատը յախուռուն կերպով նորից կը յարձակէ իր վախիութ դահճապետի և նրա հնադարեան բէժիմի վրայ — և այդպէս՝ անընդհատ, մինչեւ որ կուից գուրս կը գայ յաղթական: Ահա հէնց այդ շարունակական, մի շարք միմեանց հուեից մկան յարձակողական կուի համար է, որ պէտք է թափով աւելի և աւելի կազմակերպւէ պրօլէտարիատը, պատրաստ լինի զէնքով և այլ պատերազմային նիւթերով, որոնք ծառայելով իրեն ինքնապաշտպանութեան միջոց, պիտի ծառային նաև ապստամբութեան: Եւ արդ զինման պատրաստութիւնները պիտի տեսնեւեն նոյնչափ թափով գեղջկական աշխատաւոր մասսաների մէջ, որոնց առաջնորդ պիտի կանգնէ քաղաքային պրօլէտարիատը:

Պիոլէտարիատի և առհասարակ բոլոր ժողովների կողմից ցարեզմի դէմ մզած բաձարչ սակ պատերազմն արթէն սկսւել է, հարակից հիւսիս, հիւսիսից հարաւ։ Այժմ ամեն տեղ մզւռմ է առ աջին ընդհարումն ու ճակատամարտը, որի անմիջական, այսօրւ ան վախճանը թեկուզ չը լինի ել յաղթական՝ չը պիտի ընկածել չը պիտի վայր գնել ազատազրութեան զէնքը։ Դեռ մի շարք արիւնահեղ ճակատամարտեր պիտի մզւռն՝ մինչեւ որ քաղաքացիական պատերազմը հասնէ իր նպատակն, այն է՝ ժաղովրդի յաղթութեան։ Պատ-

բաստել պրօէտարիատին, պատրաստել ժողովրդին
այդ ձակատամարտերի համար և մղել արդ կոխ-
ւը — ահա՝ այն մեծ զորքու, որ պէտք է թա-
փով և ամեն ոյժ գործազրելով, լրացնէ Առու-
սաստանի ամբողջ Խօցիալ Դէմօկրատիան։ Մենք
վստահ ենք, որ մեր Հարաւի, Կովկասեան, Խօ-
ցիալ Դէմօկրատիան կանգնած կը լինի միշտ իր
գերի այդ բարձրութեան վրայ, ինչպէս նա կանգ-
նած էր մինչև այսօր և այսօր իսկ՝ Շագու,
Բաթում և Թիֆլիս՝ իր մեծ շարժումներով։

ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ ՌԱԽԱՎԱՆՈՒՄ

403

Ու Ս-Դ. Բ. Կ. Հետեւեալ կոչն է ցլւել Առև-
ստատանի ամեն կողմբը.—

ԱՐԵՍԱՏԱՆԻ ԱՕՅ.՝ ԴԵՄՈԿ. ԲԱՆԻ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պրօլէտարներ բոլոր երկիրների, միացեք!

ԺԱՄԱՆԱԿ Ե ՎԵՐՋԱՑՆԵԼ

Fluorophosphorus **Fluorophosphonate**

Յունւար ինըին ցալը քառասուն հազար զինւ-
ւորների հրամայեց հրացանների ու թեղանօթների կը-
բակի տակ գնել պետերբուրդի ամբողջ բանւորական
ազգաբնակութիւնը, մեծերին ու երեխաներին, տղա-
մարդկանց ու կանանց:

Ամբողջ օրը հրացանաձգութիւն էր կտառարւում,
Հազարներով սպանւած ու վիրաւոր: Խոչ ցարի զին-
որներից չեւ սպանւած եւ ո՛չ չմի զին-
որ: Գնդակահարում էին անզէններին, գճ դակա-
հարում առանց նախազզուշացնելու: Սուինահար ա-
նում, կատօրում էին կանանց, որպո՞ք տղամարդկանց
առաջ պատնէշ էին կանգնում: Միայն մեկ անգա-
մից Ալեքսանդրեան պարտէզում գնդակահար եղան
25 երեխայ, որոնք խաղում էին: Մի զօրապետ ա-
ռաց Փրանսիական մի թղթակցի: — «Որանց սպանեցին,
հիսակս Ճնշուեկների»:

Հազարաւորներ՝ սպանւած, հազարաւորներ վերաբեր:

Գապն քահանան տում է .— Ուսաստանի ժողովուրդը ցար չունի!

Մի՛ մոռանաք, բանւորներ և բանւորն հինգեր,
այդ խօսքը.— ուուս ժողովուրդը ցար չունի! Մի՛ մո-
ռանաք այդ. նրանք, որոնք Գաապօնի հետ միասին մին-
չեւ յունաւար 9 հաւատ ունեին դէպի ցարը, յուն։
իննից յետոյ նրանց աշքերն արդէն բացւեցան։ Առու-

սական ցարը — զիմաւոր հյամանատարն է ռուսական ժողովրդի բոլոր զահիճների: Այժմ դա հասկացել է գոպօնը: Այժմ անսում են այդ արդէն ամենքը:

Այժմ ամենքը անսում են որ նիկոլա II ցարը և իր կառավարութիւնը կատարել են մի շարք ոճագործութիւններ:

Առաջին ոճրագործութիւններն են պարագաների բան օրներին հետացնեն սօցիալիզմից, նըրանք ուղղել են գեղի բանորները գաղոն քահանային՝ հաստատելու համար ինքնոգնութեան ընկերութիւն: Փոխարէն՝ միութիւն կռւի համար նրանք բանարարներին առաջարկել են խաղաղ միութիւն՝ գրւած ոստիկանութեան և տէրտէրների խնամակալութեան տակ: Նրանք ասել են — տէրտէրների ու սատիկանների հետ միութիւն կազմելով, զուք առաջ կռւի կստանք կապիտալիստներից ամեն բարեփոխութեան ձեր կեանքի մէջ: Եւ հազարաւոր բանուրներ հաւատացին գրան ու հետեւցին գաղոնին խաղաղ ընկերութեան մէջ: Գա խաբեայութիւն էր — ո՛չ ոք էլ չէր մատառմ օգնել բանարներին: Ամբարտաւան մեծամեծները ծազը ու ծանակ էին գարձրել ժաղավային թշուառութիւնը, աղքատի սովոր բանուրի հաւատը:

Եւ երկրորդ ոճրագործութիւնները նրանք կատարեցին բանուր ժաղավարդի կլինին: Երբ գործարանատէրերը ծննդեան տօների նախընթաց օրը վաշնատեցին երկու բանուրի, որպէս սրբնը մասնակցում էին թոյլատրւած ընկերութեան մէջ, այն ժամանակ գաղոն քահանան ասաց բան օրներին. — Դիմենք կառավարութեան և խնդրենք նրանից մեզ պաշտպան կանգնել կապիտալիստների առաջ: Բանուրներն ասում էին, թէ կառավարութիւնը, որ իրանց կանչել է մտնելու գաղոնի ընկերութեան մէջ, պաշտպան կը կանգնէ բանարներին: Կառավարութիւնը նորից խորհան բանարներին — նա մերժեց նրանց իր օգնութիւնը:

Այն ժամանակ ամբողջ քաղաքի բանուրները սուբի ելան ինչպէս մի մարդ, որպէս զի պաշտպաննեն իրանց երկու ընկերութիւնները: Պաշտպաննելու համար երկու բանուրի, ցրտի և քաղցի վատագի տակ, առաջ գնացին երկու հարաբեր համար առաջ պարագաների գետերութիւնը: Փառք հերոսներին, ընկերներ:

Այն ժամանակ երրորդ ոճրագործութիւնները կուտարեց ցարի կառավարութիւնը: Կա ասաց. — Եթէ ոյժի չը զիմէք, կառավարութիւնը ձեզ չի ճնշել: Ամբողջ տարի բանուրներին պնդում էին, թէ ձեզ հալածում են ո՛չ թէ նրա համար, որ գուք ձգտում էք ձեռք բերել աշխատանքի կարձօր, աւելի լուս վարձ և մարդավարի վարժունք: Այլ ձեզ ձերբակալում և աքսորում են նրա համար, որ զուք սօցիալ. գէմօկրատների թելադրութեամբ, ուղաւմ էք ոյ ժ ով ձեռք բերել այդ իրաւունքները: Բանուրներին էլ հաւատացին և ամբողջ մի շարաժ գործադրութիւնը մեջ լինելով՝ 250 հազար զոր-

ծաթողներից ո՛չ ոք չը խանգարեց կարգն ու խաղողութիւնը: Եւ գոտոն քահանայի խորհրդով նըրանք որոշեցին, թէ կանանց ու երեխաների հետ միասին կերթան իրանց ցարի մօտ և կ ը խնդր են նրանից՝ փրկել իրանց թշւառութիւնից ու քաղցից, ծեծից ու հալածանքներից:

Գոտոն ասում էր. — պաշտօնեաները ձեզ խաբել են, բայց ցարը կօգնէ ձեզ: Պէտք է հէնց իրանց ցարի հետ խօսել: «Կ չը գիտէ՝ ինչ են ասում ձեզ հետ: Գնանք նրա մօտ, խօսենք նրա հետ»:

Բանուրները հաւատացին, իսկ ցարն ու մինիստրները տեսնելով ու լսելով այդ, չասացին բանուրներին. — Մի՛ հաւատաք հէնց ինքը ցարն է, որ ուղաւմ է գուք սովատանց լինեք ու լուէք, որ ձեզ ծեծին ու շարչարեն: Նրանք այդ չասացին բանուրներին և զրանով մէկ անդամ ևս խարեցին ժողովին:

Եւ երբ յոնւար Զին ժողովաւրդը գնաց ցարի հետ խօսելու և յրաց ասելու թէ պէտք է կանչել ներկայացուցիչներ՝ ընտրւած հէնց ժողովրդի կողմից որպէս զի հաստատեն լաւ կարգեր, ինչ արեց ցարն այդ ժամանակի:

Լսեցէք, բանուրներ ու բանուրուհիներ, թէ ինչ արեց ցարը յունաւը Զին:

«Ես շրջապատեց պալատը զինուրներով ու քընդանօթերով, ինքը բազեւեց Ցարսկօւ Սելօ, իսկ իշխան Ալադինիին ու զօրապետներին տաեց հրաման. — զրեդականար անել այն ամենքին որոնք նշանակած ժամանակն էր գան դիպի պալատ ցարի հետ խօսելու!»

Երեք անդամ խաբելով ժողովրդին, ցարը մէկ օրւայ մէջ կոտորեց մի քանի հազար տղամարդ, կին և երեխայ: Ահա՝ թէ ինչ արեց ցարն իր թագաւորութեան տասնեւեկիւրորդ տարին! Մանջարիայում և Պօրտ-Արթուրում սպանւած ու վիրաւոր հարիւր հազարի վրայ նա աւելացրեց մի քանի նոր հազարներ՝ սպանւած նէվսիի Պրօսպէկտի, Պալատական հըրապարակի, Նարվայի վրայ, ամեն տեղ, ուր այն օր կային բանուրներ, ուր զինուրների գնդակները կարգացեցին երեխաների, իսկ կազակների թրերը՝ պրօլէտարների կանալը և մայրեր: Անզէն բանուրներն իմացան, թէ ինչ աստակ խօսակցութիւն է լինում խոր աշխատացի և ցարի մէջ! Կարճատե էր այդ խօսակցութիւնը! Մենք խնդրում ենք՝ ասում է ժողովուրդը: Պնդակահարցէք դրանց պառում է ցարը:

Պետերբուրգի բանուրներ հասկացան այդ խօսակցութիւնը: Ցարի պարգևին նրանք պատասխանցին այս ազագացկով. — Կորչեն մարդապանները! «Նրանք գնացին սօցիալ-գէմօկրատների հետ և պաշտպանւեցին որբան կարող էին: Կանգնեցին պատնէշներ, խուման կերպ կերպ և իրանց կեանքներն առաջ գարել էր, զինշքերը և իրանց կեանքներն առաջ գարել էր փաղցի միապետութիւնը!» թնդում էր փաղցներում:

Այդ օրը հազարաւոր եղբայրների ու քոյլերի արիւնով կիրացաւ այն գլխաւոր պահանջը, որով բանւորները գիմում էին ցարին: Դուք լսեցիք, ընկերներ, այդ պահանջը, պահանջն ամրողը ուսւական բանւոր գասակարգի: Թող ուրիշն անջնջնի սուցով սպանութիւնների նկատմամբ՝ այդ պահանջը տիրանայ ձեր սրտերին: Մի՛ մոռանաք այդ պահանջը, ընկերներ! Հազարաւոր պրոլետարներ քննացած են հողի տակ, իրանց կեանքը նւիրաբերած այդ պահանջնին:

ԿՈՉԵԼ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԴԻՐ ՃՈՎԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ, ԳԱՂՏՏԻ, ՈՂԴՂԱԿԻ, ԸՄԵՆՔԻ ՀԱՄԱՐ ՀԱԽԱՍԱՐ ՔԻԵԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱՑՈՎ, ՎԻԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ — զրահամար էին մեռնում յունար Զ-ին Պետերբուրգի ընկերները!

Երեք անգամ խաբւած ցարի և մինիստրների կողմից, նրանք անձնատուր չեղան նրանց, Հազարաւոր գնդակահարութիւններից յետոյ էլ նրանք չը զիջանեցին գահիձներին և, բարձրացնելով սօցիալ-գեմոկրատիայի զրոշը, նրանք շարունակում են կոիւր:

Յուրան ու քաղցը նրանց դիմացն են, պրոլետարական գործի այդ հերոսների զիմաց! բանց երեխաները կոտորւամ են թշւառութիւնից նրանց կիները հիւծում են ցաւից Աստիկանութիւնն է նըրաւանց հալածում, զօրին ամեն ժամ սպանում է նոր գնդակահարութեամբ: Նրանք անձնատուր չեն լինում:

Օ գ ն ո ւ թ ե ա ն հ ա ս է ք ն ր ա ն գ, օ գ ն ո ւ թ ի ւ ն ե զ բ ա յ ը ր ն ե ր ի ն ո ւ ք ո յ ւ ե ր ի ն, բ ա ն ւ ո ր ն ե ր ո ւ ք ա ն ւ ո ր ո ւ ս ի ն ե ր մ ո ւ ս ա ս տ ա ն ի ! Օգնութեան հասէք նրանց, որ բանւորական մեծ գործի համար զօհաբերում են իրանց կեանքը և իրանց երեխաների կեանքը:

Օգնութեան հասէք նրանց, որ ցածաբար զաւածանել են, որ վատաբար գնդակահար են եղել:

Օգնութեան հասէք նրանց — ցարի այդ զօհերին, ազատութեան մարտիրոսներին, կուի հերոսներին!!!

Երկու անարդարապէս գանուած ընկերի համար ոտքի ելաւ Պետերբուրգի ամբողջ բանւոր ժողովուր գլու ՀԱՂՐԱԿԱՆ սպանուտների համար թող ոտքի ելնէ ամբողջ բանւոր Արաւաստանը!

Բանւոր Արաւաստան ել ոտքի! Ժամանակը համել է! Մօտ է վերջին վճռական կուի ժամը:

Դեպի ազատութիւն կամ գեպի մահ? Այդ-աէս էին դրում իրանց պահանջագրի մէջ՝ ուղղած ցարին՝ Պետերբուրգի բանւորները: Գէ՞հ, երթանք նրանց ետեից! Ազատութիւն կամ մահ?

Բանւոր ներ ու բանւոր ու հիւներ, ու բանւոր ներ էր, իրանց պահանջագրի մէջ՝ ուղղած ցարին՝ Պետերբուրգի բանւորները: Գէ՞հ, երթանք նրանց ետեից! Ազատութիւն կամ մահ?

Ո՞ւ մէկ օր, ո՞ւ մի ժամ գուք չէք կարող հանգիստ լինել ձեր կեանքի համար, ձեր երեխանե-

րի կեանքի համար: Դուք զիտէք հիմա, որ մէկ օրւայ մէջ ուսւացարը կորող է կոտորել հազարաւոր բանւոր, նրանց կանանց և նրանց երեխաներին:

Խմանալով այդ, կարելի է միթէ ապուել, ընկերներ, սյսպէս, ինչպէս ապրում էինք մինչև այսօր: Կարելի է միթէ ապրել, երբ հազարաւոր ընտանիքներից մէկ օրւայ մէջ խլեցին իրանց կերպերողն երին երբ ամեն մի քայլափոխին սպանում է խաբերայութիւնը, գաւաճանութիւնը, սպանութիւնը:

Այդպէս ողբել էլ կարելի չէ: Ժամանակ է վերջ զնել, ընկերներ! Ժամանակ է վերջ զնել այսպիսի կարգերին, որ հասաւած են խաբերայութեան վրայ, միշտ ցօղած թարմ մարդկային արիւնով!

Ուրի կանգնէք, ուրիշն արանուները ու բանւորներ? Ինչպէս մի մարդ?

Ենցէք մարտական գրօշի տակ, կարմիր զրօշի տակ յանուն ազատութեան, յանուն բանւոր զասակարգի իրաւունքների, յանուն այն արցունքի և արեան, որ հոսեցան Պետերբուրգում, յանուն միրոյ գէպի եղանը բանւորները յանուն ատելութեան գէպի մորդասպանները!

Արամիր զրօշի տակ, պրոլետարներ, սօցիալիզմի զրօշի տակ!

Ոյժ տւեք Պետերբուրգի բանւորներին, ոյժ տւեք նրանց պահանջներին!

Առզուցէք նրանցից թէ ինչպէս պէտք է կըռել մեր սուրբ գործի համար! Մի՛ վախենաք զոհողութիւններից — այսպէս ապրել էլ կարելի չէ! Զէ կարելի լուել երբ փողոցներում գնդակահար են անում մեր մանրուկ երեխաներին!

Դամեցէք կուի Պետերբուրգուր համար, Բիգայի, Բիգայի, Բէկէյի, և այլն, և այլն, ամեն սորի ելած քաղաքների ընկերների ետեից! Եւ ամեն տեղ առաջին պահանջը որի համար մեռնում էին Պետերբուրգուր թուղ լինի ամենապլիսաւորը մեր բոլոր պահանջների մէջ. — Համար ժողովը ու գույնը յի բարի կուորած! Մինչև որ ըստ լինի Օրէնսդիր ժողովը չը կայ պաշտպանութիւն ընդգէմ խաբերաների, զաւածաների ու մարդասպանների!

Զգեցէք ձեր աշխատավորութիւնը և ներկայացրէք կառավարութեան ձեր այդ պահանջը!

Ասացէք կապիտալիստներին ու կառավարութեան — մենք չենք կարող գործի գնալ, երբ զիտենք, որ մեր եղբայրներին մորթում են ինչպէս անասանների, գնդակահար անում ինչպէս պատերազմում: Թող կոչւե Համաժողովրդագույն Օրէնսդիր ժողով!

Ասացէք զիտացիներին. — մենք ձեզ համար ենք ապատամել, ձեր կարելիների համար, ձեր ցաւի հա-

Օգնեցէք մեզ, ուրեմն, մեր գժւարին կուռայ:

Վիմեցէք քաղաքապետութիւններին, զեմստվօն.

բին և ունեսը դաստկարգերի բոլոր ներկայացուցիչ սերին: Ասացէ՛ք՝ նրանց, թէ բանւոր դաստկարգը ուղաքի է եկել ժողովային տպատճեան համար և թէ ամեն ազնւամիտ քաղաքացի պարտաւոր է՝ անյապազ և ամենայն վճռականութեամբ որժ տալ բանւոր դաստկարգին: Թող՝ նրանք միանան ժողովադրոյին շարժման: Թող՝ իւշպէս այդ արին փաստաբանները Պետերբուրգում ու Մոսկվայում, նրանք յայտարարեն, թէ չեն լրացնիլ իրանց պաշտօները, մինչև որ բաւարարութիւնը ըստ տրւէ բանւոր դաստկարգի պահանջներին: Թող ամեն մէկը, որ ուզում է լինել ազատ չեռու ըստ մայ մեր շարժումից!

Զգեցէք ձեր աշխատութիւնը! Գէն ձգեցէք մի
առժամանակ ամենօրեայ վարձու ճարտութեան զան
բաժինը, և հաւաքւեցէք փ զոցներն ու հրապարակ-
ները, իբրև ինքնիշխան ժողովուրդ, որ գիտակից է
իրաւունքի և պահանջող է ազատութեան! Փողոց Ե-
լէք, ընկերներ! Տէր եղէք փողոցի և թռող կանգ առ
նէ սովորական կեանքն իր միօրինակ կարգերով: Փո-
զոցներն ու հասարակական հիմնարկութիւնները գար-
ձրէք այնպիսի վայր, ուր ժողովուրդն ազատ հարչըր-
գակցում է, թէ ինչ պիտի անէ և ինչպէս կռւէ
ուր ապստամբած բանւորը դէպի իրան է գրաւում
նորանոր գաշխակիցներու Կանգնեցրէք մեքենաները, ո-
րոնցով կապիտալիսաները մաշեցնում են բանուոր զա-
սակարգի բոլոր ջղերը. — Կանգնեցրէք և այն ահա-
գին մեքենան, որով կառավարութիւնը պահում է
ժողովրդին մշտական ճնշման մէջ! Թռող Ել չը գործ-
ծէ այդ մեքենան, որին սովորական ժամանակները
ծառայում են և երկաթուղին, և հեռագիրը, և հե-
ռախոսը, և չի ու ով նի կների պաշտօնավայրը, և
ոստիկանութիւնը, և բանալը! Արէք այնպէս, որ ա-
մեն բան կանգ առնէ, որ թշնամին, բացի գիւն ած-
ոյժից, բացի զօրքից, Ել չունենայ ձեռքին ո՛չ մէ-
ուրիշ միջոց ժողովրդի դէմ:

Խակ զօրբին, զինւորական համագեեստ հագած
բանւորներին ու գիւղացիներին, հենց ամենասկզբից
դիմեցեք կոչով՝ չը հետեւլ ցարի կուռավարութեան
կոչով՝ անցնել ժողովուրդի կողմք։ Գրաւեցէք զին
որներին ձեր կողմը. թո՛ղ, ինչպէս եղբայր և ըն-
կեր՝ զինւորը ներկայ լինի՝ ժողովուրդին ամբոխի մէջ
և ո՛չ թէ ինչպէս դաշիճ ու սոստիկան։ Խօսք ու համաձայ-
նութիւն կապեցէք կանխապէս տմեն ծաւօթ զինւոր-
հետ և թո՛ղ նրանք լաւ իմանան, որ նրանց պար-
տականութիւնն է գիտակից զինւորի պարտականու-
թիւնն է. — իրանց հանեից գրաւել ամբողջ զինւոր-
հան մասսան և զէնքը յանձնել ժողովուրդին։

Դեպի կու ամեն ոյժերով, ամեն միջոցներով
Գեպի կու ինչ էլ սպասում լինի մեզ! Գեպի կը
ոիւ ցարի միապետութեան գէմ, բանւոր ժողովադ
սպանութերի գէմ! Եւ թող ալիք կուիր տեհ՝ մին

չեւ որ կանչետանոյ, ցարի միտպետութիւնը և ազատ
ժողովուրդը կը հաստատէ նոր կարգեր ու ամեն -
կալ արական հանքապետութիւնը է առաջ բերեած է զ!

Գեղի գործ, ուրեմն, բանւորներ ու բանւոռու-
հիներ! Պետերբուրգի հերօսների արիւնը մեզ կա-
զում է գեղի կրիւ! Ատքի ելէք, ուրեմն, բանւոր
գասակարգի պատւի, ազատութեան, կեանքի համար!
Զե՞ռ բերեք ձեզ ազատութիւն՝ արդարութեան յաղ-
թանակը տանելու համար. թշւատութեան վերացման
համար, սօցիալիզմի համար!

Մեր ձեռքը թուր առանք. Մինչ նրանք չեն
ժանգոսել
Մենք նրանցից չը պիտի բաժանեւնք . . .
ել բայ է, որքան մենք թշամին մեր սիրենք
Այժմ ոզում ենք որքան մենք տան

Կեցցէ բանւորների ընդհանուր ապստամբութիւն :

Կեցցէ Համաժողովրդային Օքնսդիր Ժողով
Առջեն միապետութիւն! Կորչեց ցար-մար-

կասպար

ՏԵՂՄԱՆԻ 17 ՅԱՆՎ. 1905

“Այսկուտ ցարեց գլուխեմը երեսն ու մանիքէստը և փոխանակ յեղափոխական տրամադրութիւնները (ինչպէս ինքը և իւրայինները յօյս ունեին) թուլացնելու, ընդհակառակը, ինչպէս տում են կրողի վրայ իւղածեց:

Բագրի 20 օրեւայ օրինակելի գործադրությունը և զանազան ընդհարութիւններից յետոյ, 1905 թւականը բաց արեց արինալի տեսարաններ Առուսաստանի մայրաքաղաքներում՝ և, ապա՝ բոլոր արդիւնաբերական նեխոսներում:

Համեւըստական զօրել ցոյցերն ու գործադուլները
ցնցեցին համայն Ռուսաստանը և ճնշուծ ժողովուր-
դը ամեն տեղ և ամեն բարե սպառում է Մեծ Օ-

ւան — ցարի միապետական կարգերի ահեղ տապալման բառումը, որ կովկասի գլխաւոր գործարանաշկան քաղաքաբներից մէկն է, իր կարգին ցոյց է տալիս յեղափոխական ուժեղ տրամադրութիւն և օրի ետելից նորանոր զէպքեր գալիս են այդ ապացուցանել:

Պատուած բարոր գործարաններում գործերը գըրեթէ կանգնած են, չե կանգնածներն ել խիստ անտանելի գրութեան մէջ են և ենթակայ օր օրի նորանոր զիջումներ անելու:

Այսպէս Մանթաշեանի գործարանի գրօգապանաները, տախտակի մասում՝ բանող բանւորները ահա երկու շաբաթից աւելի է, որ գործադրութեն արել և ներկայացրել առանձինն պահանջներ. դրանց բան չանելուց առաջացել է ընդհանուր գործարանի գործադրութիւնը պահանջները և նաւահանդսութեան:

Խաչատրեանցի գործարանը արդէն ամսից աւելի է օր կանգնել է շնորհիւ գործարանատիրոջ և բանւորների մէջ տիրող անհամաձայնութեան:

Գործերը գագարեցրել են նաև Ռուս. նաւահին ընկերութեան բանւորները, որի պատճառով նաւը դեռ ևս մնում է այստեղ: Այսօր կանգնել են նաև մարսատան բանւորները:

Այսպէս, Բաթումի գրութիւնը խիստ կրիտիկական է տնտեսական տեսակետից, սակայն բանը նրանումն է, որ հարցը գրանով չի վերջանում, այլ ընդհակառակն օգտուելով այդ գրութիւնից կազմակերպում են ցոյցեր:

Արանից մի քանի օր առաջ, տեղիս վրացի սիրողները մի էժանագին ներկայացումն տեղին և խաղացին ուկայի: գրախ պիէսը: Այս պիէսում կայ մի տեսարան, որ բողոք է տիրող կարգերի գէմ, և երբ այդ կտորը գերասանը արտասանեց, ամբախը կարծես խօսք արած սկսեց աղաղակել ոկորչի միապետութիւնը, կորչի դրիդմը. կեցցէ՛ յեղափոխութիւնն, և այդ աղաղակներով գիշերայ ժամը տասնեւմէկուկէսին ամբոխը գուրս դաշով թատրօնից՝ ստիպեց նւագածուներին նւագել բանւորական հիմնը՝ Արաբէլլէկը. ապա մի քանի խմբերի բաժանեած յեղափոխական երգերով ու ատրճանակներ արձակելով ցրւեցին իրանց տեղերը: Աստիկաններն ու դռնապանները ծակերն եի մտել:

Այս վերջերս որ ու զիշեր պարբերաբար գըռնապաններ ու առաժնիկներ ծեծում և նրանց հըրացանները խլում են:

Լուր է պատուամ օր այս քանի օրերս աղմկալեց գէպքեր են պատահելու:

Ինչ որ ել լինի, սակայն, նշանակալից իրողութիւնը սա է, որ մասսան խիստ լաւ է տրամադրւած գէպի բանւորական կուելը և ընդհանրապէս յեղափոխական գործը: Նա այլ ևս չի վախինում ցարի պնակալէզ ժանդարմերից ու թուլամորթ ոստիկան-

ներից. նա այլ ևս լաւ գիտէ թէ ինչումն է կայանում իր փրկութիւնը:

Ուրախալի երեսլթ է և այն՝ օր տարբեր աղգութիւնների բանւորների հետզհետէ մօտենում են իրար և եղբայրական ողջոյն տալիս եւ այդ է միայն փրկութեան ձարբան:

Մենք ողջուում ենք այդ խիստ ուրախալի երկոյթը, որից սարսափում է կառավարութիւնը: Կորչի ընթեմն ցարիզմը! Կեցցէ պրօլետարիատը! Կեցցէ Սոցիալ-Դէմոկրատիա!

ՀՅ-ԿԱՄ.

Թագավորութիւն, 21 Յուն. 1905

Բագրի գործադրուլները ազգեցին և Թիֆլիսի ու Բաթումի վրայ:

Այստեղ յանւարի 18-ին բանւորները դադարեցին աշխատանքները Անդրկովկանեան երկաթուղիների արհեստանոցներում, մեքենայական գործարաններում, Միլսէլանի մասնաւոր մեծ ու փոքր արհեստանոցներում և ապա տպարաններում:

Գործաթողների թիւը համում է մոտ 8000հ: Բացի ուկազագ՝ կիսապաշտօնական լուգրեց, ու մի լուգիր լոյս չի տեսնում:

Յունւարի 19-ին գործադրուլ յայտարարեցին Ադէլսանեանի գործարանում աշխատով բոլոր համբարները, „Միլ“ ծխախոտի գործարանի բանւորները և թամացնի քարավանսարայի բոլոր գործակատարները:

Այս օրը, կեսօրից յետոյ ժամը 3-ին, Դիգուբէկում հաւաքւեցին երկաթուղու արհեստանոցների բանւորներից 2000 հոգի և յայտնեցին իրանց պահանջները:

Ոստիկանապետը, մի քանի թաղապետ սատիկանների հետ, սկսեցին համզիւ բանւորներին, որ նրանք ընտրեն իրանցից մի քանի մարդ, որոնք գնան նահանգապետի մօտ բանակցելու: Բայց բանւորները մերժեցին այդ աղաղազարկը, յայտնելով, որ իրանց պահանջները արդէն յայտնի են կառավարութեան: Այդ պահանջները նահանգապետի աղաղազարկութեան համաձայն պիտի սահմանափակւեին միայն տնտեսական բարութումներով: Բացի զրանից, բանւորները պահանջում են նախընթաց օրը ձերբակալւած մօտ 20 մարդու, որոնց թւում և մի քանի ինտելիգէնտ անձնաւորութիւններ, աղստ արձակումը:

Այդ օրը նոյնպէս ձերբակալւեցին մի քանի հոգի աղիտատօններից և ճառախօսներից:

Յունւար 20-ին, առ աւօտանից, գործադրուլ յայտարեցին ձիաբարչի և ելեքտրոտիկա տրամվայների ծառայողները: Բայց ցերեկւայ ժամը 1-ից, զինւորների հսկողութեան տակ, սկսեցին գործել մի քանի վագոններ մէկ-երկու գծերի վրայ:

Յունատիրի 20-ին պէտք է տեղի ունենար բան սորական ցոյց, որը պէտք է ունենար քաղաքական բնաւորման թիւն. բայց բանաւորական թաղերն առաւտանից շրջապատւած էին հեծեալ և հետեակ զինուրներով, ուստի և անկարելի եղաւ ցոյցը գլուխ բերել: Այօօր շատ խանութներ փակ էին: Այդը ցոյց է սպասում:

Ո՞ր փողոցվ էլ անցնէք, կը տեսնէք ոստիկ ոների և գոնապանների վահմակներ:

Վարդը քաղաքում սարսափի է տիրում:

H. G.

ՅԱՒԳԻՒՑ. 25 ՅՈՒՆԱՐ 1905.

Գարծագուլը շարունակում է Թիֆլիսում:

Գարծագուլին միացան և Քոզարչեանի ծխախոտի գործարանի բանւորները նոյնպէս Տոլլէի, Թայիրեանի և Ալիխաննեանի սապոնի գործարանի բանւորները:

Չիաբարշը առաջւայ նման երթևեկում է զինուրների հսկողութեան տակ: Յունար 20-ին մի խումբ բանւորներ ձիաբարշի Աճալեան գծի վրայ յարձակ ւեցան մի վագոնի վրայ և սօհիպեցին նստողներին իջնել և ապա սկսան քանդել ու կոտրտել վագոնը:

Ըստհարման ժամանակ վիրաւորեցին մի զինուրի, իսկ բանւորներից վիրաւորւեց մի մարդ և ձերբակալւեցին 6 հոգի: Ամեն օր տեղի են ունենում նորանոր ձերբակալութիւններ:

Այսօրւանից գործադուլ յայտարարեցին մասգործները: Մաս ֆունտը արժէ 50 կոպ. Ամսիս 21ին, եռանգուն ագիտացիայի շնորհիւ, յաջողւեց բանւորներին պատրաստել կիրակի, Յուն. 23-ին կայանալիք ցոյցի համար: 21 ին, քաղաքում ցրւեցին ահագին քանակութեամբ թուոցիկներ, որոնց մէջ կոչ էին անում բոլոր բանւորներին, կիրակի օրը գուրս գոլուր գոլովինսկի պրօպեկտի վրայ:

Յունարի 23-ին գումարել էին բանւորների ահագին խմբեր գոլովինսկի պրօպեկտի, Աօլդատակի բաղարի և Ֆրեաննեան հրապարակի վրայ:

Ժամը 12-ից քառորդ ժամ անցած Տէատրալնի Պէրէուլկայից, որը գտնում է գոլովինսկի պլառուսպէկտի վրայ, գուրս վազեցին ահագին քանակութեամբ բանւորներ, զինւած ատրճանակներով և ահագին գանակներով, որոնց հետ միացան և փողուում գտնւածները և պարզեցին կարմիր զրօշակը: Ցուցարանների թիւը մօտաւորապէս համարմ էր 600ի որոնք սկսեցին թուոցիկներ ցրւել և 300 անդամ ատրճանակ պարպեցին ինքնապաշտպանութեան համար ոստիկանութեան և կօղակների յարձակումներից: Մի ոստիկան մօտ վազեց դրօշակը խլելու համար, բայց ոստիկանութեան և կօղակների յարձակումներից: Մի ոստիկան մօտ վազեց դրօշակը լուսակ գետին: Մօտ վազեց մի իրաւունքներով ընկաւ գետին: Մօտ վազեց մի երկրորդը, որը նոյնպէս վիրաւորներով ընկաւ: Աս,

ամիկանութեանը չը յաջողւեց իյել զրօշակը, զոհ սաւլով երեք հոգի ոստիկանութեան ստորին, պաշտօնեաներից: Յոյցը շարունակւեց մօտ տասնեւ հինգ լրօպէ, Վիրաւորնեցին և մի քանի կօղակներ:

Պերջ ի վերջոյ ոստիկանութեան յաջողւեց ցըրւել ցուցարաբարներին, որոնցից վիրաւորնեցին մօտ 10 հոգի: Չերքակալւածների թիւը 30-ից անցնում է:

Յոյցից յետոյ հաւաքւեցին երկու մեծ տոպրակ թըրուցիկներից: Վիրաւորւած են ոստիկանապետի կտուքի մէջ նստող, նրա երկու թիկնապահ լրտեսները, որոնցից մէկը ստացաւ երկու վէրք ատրճանակից, իսկ միւսին կառքից ցած քաշելով ծեծեցին փայտերով:

Վիրակի օրույ ցոյցին պէտք է մասնակցէին մօտ 5000 մարդ, բայց, ոստիկանութիւնը իմանալով այդ բանը, բանւորների մի մեծ քանակութիւն, մօտ 300 մարդ, կարուցացաւ չէզըբացնել, պաշարելով յրանց Դիկուրէ կոչւած քաղաքամասում, որտեղ ապրում են երկու թուղու վայ աշխատաղ գրեթէ բոլոր բանւորները:

Պաշարւած էր նոյնպէս կայարանի մօտ գտնւած թաղը: Այդ եղաւ պատճառը, որ ցուցարաբարների թիւը այդքան քիչ էր: Գործադուլ է և բաթումաւմ, Փօմիութիւնը, Սամարեդիում և մի քանի այլ խոշոր կայարաններում: Այսօր առաւտօնեան Թիֆլիսի Արքանական գիմնազիայի բարձր դասարանների աշակերտաները սկսեցին կոտրել պատուհանների ապակիները,

Կոչելով սկսեցին կոտրել պատուհանների ապակիները, գուշէ միուպետութիւն: Կոցցէ քաղաքական ազատաւութիւնը, որից յետոյ ցրւեցին, յայտնելով գիմնազիայի տեսչին իրանց պահանջները: Դեռ մանրամասնութիւնները յայտնի չեն: Մասնակի ձերբակալութիւնները շարունակում են:

H. G.

ԱՅԵՑ ՓՈԽԱՇԽԱՌԱՅԻ ՓԻՆԱՇԽԱԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Daily Telegraph թերթի թղթակից հանրածանօթիկլու պետերբուգից հեռագրում է հետեւալը:

»Աչ թէ բախտախնդիրներ, այլ շատ լաւ գիրք և անուն ունեցող ու ամբողջ Բաւաստանում և արտասահմանում յարգւած անձնաւորութիւններ իւնդրեցին ինձ հրապարակով յայտնել հետեւալը: Աւմեն մի փոխառութիւն, որ լինի յունար 22-ից յետոյ, անպայման պիտի մերժեի, որովհետեւ ոչ մի պետութիւն չը պէտք է դրամ փոխ տայ ուսւ կառավարութեանը, լաւ գիտնալով, որ այժմ սուս ժողովուրդը և բիւրօկրատիան կուր են մզում միմանց գէմ և յայտնի չէ, թէ այդ երկուսից որն է ազգի ներկայացուցիչը: Եթէ Ֆրանսիական հանրապետութեանը ցանկալի է օգնել ուսւ միապետութեանը՝ այդ իր իրաւունքն է, ասկայն ուսւ ժողովուրդն էլ նոյնափի իրաւունք ունի չը վճարել այն պարտերը,

իրաւունքն ունի չը վճարել այն պարտերը, որը նոյնպէս վիրաւորներ ընկաւ: Ասկայն ուսւ ժողովուրդն էլ նոյնափի իրաւունք ունի չը վճարել այն պարտերը, որը նոյնպէս վիրաւորներ ընկաւ:

որ անում է իր թշնամին, իրեն — ժողովրդին — ճընշելու և գերութեան մէջ պահելու, նպատակավ:

Աչ մի պարագայի տակ ոռու, ժողովուրդը չէ կարող ընդունել այն պարտքերը, որ կառավարութիւնը արած կը լինի միակետութեան և ժողովրդի միջն պայթած քաղաքական պատերազմի օրից յետոյ:

Դյա հաղորդում եմ՝ այս նշանաւոր յայտարարագիւնը, — աւելացնում է Գիլլնը — իմ պարտք կատարած լինելու համար և առանց կամենարիաների:

Ճատ հետաքրիւ խնդիրներ պարզեցին այդ թղթակիցները, բայց անփառ, որ աշխական ծառալը թպիլ չէ տալիս զրանց պատմածները արտատպելու: Սակայն խիստ անհրաժեշտ ենք համսրում այստեղ յայտնել գոնէ այն, որ բանից գուրս է գալիս՝ Ռուսաստանի ցամաքային ու ծովային բանակները միմեանց մէջ աւելի մեծ թշնամութիւն ու տեղութիւն են ունեցել, քան գեղափառացիները. Եւ նրանք շարունակ աշխատել են միմեանց վետել:

Ինչպէս երեսմ, ե, Ռուսաստանի զանազան բանակների բիրոկրատ հրամանատարները մեծ համերաշխատ թեամբ ու սիրով են գործում, երբ հարկ է լինում անզէն ժողովրդին, բանուորներին գնդակահար անել, իսկ արտաքին թշնամու յանդիման նրանք միմեանց միս են կրծում:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Պօրտ-Արթուրի անկումից յետոյ, այլ ևս Մանչաւրիայի պատերազմը մոռցւած էր ամենքից: Ռուսաստանում սկսւած ներքին քաղաքական պատերազմն էր. որ այս անգամ գամել էր իր վրայ ամբողջ աշխարհի լարաւած ուշադրութիւնն ու հետաքրքրութիւնը: Եւ գա, ի հարկէ. ձեռնտու չէր ցարի կառավարութեանը. նու իսկոյն հրաման ուղարկեց Մանջուրիայի բանակին՝ սկսել յարձակումը և, ինչ գնով էլ որ լինի, գեթ մի որ և յաղթութիւն տանել. որպէս զի հասարակութիւնը նրանով զբաղէ, նրանով ոգեսորւ և գոնէ ժամանակաւորապէս մոռանոյ իր ներքին ցաւերը: Եւ բանակը շարժեց, յարձակում՝ գործեց և . . . 13 հազար մարդ և ահագին քանակութեամբ ուղմամթերք կորցնելով, մի անգամ ևս իսայտառակ պարտութիւն կրեց: Այդ պարտութիւնից անմիջապէս յետոյ, երկրորդ բանակի հրամանատար Գրիգորիներգալ իսկոյն հրաժարուեց իր պաշտօնից և շտապօվ Պետրովուրդ վերադարձ ցարին իր գանդատը ներկայացնելու թէ՝ այդ պարտութեան պատճառը կորոպատկինն է, որը չէ կամեցել ժամանակին օգնութիւն հասցնել իրեն — Գրիգորիներգին: Առօրոպատկինն էլ իր կողմից հրաժարական ուղարկեց, պատճառաբանելով թէ՝ բանակի մէջ գիսցիպլինան իսպառ բացակայում՝ է, զեներալները, հետեւելով՝ Գրիգորիներգի օրինակին, վարում են լոկ Պետերբուրգից եկած ցուցանքների համաձայն, առանց գլխաւոր հրամանատարի (Կորոպատկինի) հրամաներին լսելու:

Անկուան շատ նեղ կացութեան մէջ մնաց Կուրօպատկինի հրաժարականը ստանալուց յետոյ, և, հակառակ բարոր մեծ իշխանների պահանջնին, նաև երկար տատանումներից յետոյ ըընդունեց այդ հրաժարականը, որովհետեւ ոչ ոք, մինչև իտկ մեծ իշխան Ալագիմբուրըն էլ չը համաձայնեցին Մանջուրիայի ընդհանուր հրամանատարի պաշտօնը ընդունել:

Պօրտ-Արթուրի հերաս Շառու արդէն Ռուսաստան է վերագուստում: Եւրօպական շատ թերթերի թղթակիցներ գնացին ճանապարհի զանազան կետերում նրան և իր յետ եկողներին տեսնելու:

ՏԵՌՈՒՅԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂԱԹԹԻՒՆՆԵՐ

Փետր 17-ին Մօկւայում կրէմ քաղաքամասում ուսմբի մի ջացով սպանւեց և օղը ցնդեց հիկոլանի հօրեղբայր Սէրգէյ Ռուսանօվը: Սա այն գաղանն էր, որ ամենամեծ ազգեցութիւնն ունէր ապուշ ցարի վրայ և, լինելով ամենափափառ պահպանողական, հակառակ էր ամենափոքր ազատութեանն անգամ: Սա էր, որ Մօկւայի գեներալ-գուրեբնատօր եղած ժամանակ, ամենակատալի կերպով հալածում էր հըլեաներին, նոյն կատաղութեամբ հալածում և ձնշում էր ուսանողներին: Սա էր, որ երբ մինիստր Վկետոսպոլկ Միրսկիի ջանբերով զրկւեց Մօկւայի գեներալ-գուրեբնատօրութեան պաշտօնից, շտապեց Պետերբուրգուրդ գնալ և իր ամբողջ ազգեցութեամբ թողլ չը տալ իր եղբօրորդուն ուեւ զիջում անել ազատականներին: Այս գաղանն էր, որ ծրագրեց և անձամբ ղեկավարում էր յունւար 22-ի գետներուրդի անզէն մի հարցուակ լինելու պիկտատութեան պաշտօնում նշանակել տւեց և, Սկետատօպոլկ Միրսկիին պաշտօնանկ անել տալով, նրա տեղը մի այլ հրէշ բուլիգինին նշանակել տւեց:

Ուսկալի Ռուսանօվի սպանումը ոչ ոքի չը կարմացրեց ո՛չ Եւրօպայում և ո՛չ Ռուսաստանում: Յուն. 22-ի սոսկալի կոտորածից յետոյ մանաւանդ կարծեամենըն էլ անհամբերութեամբ սպասում էին վրէժինդրութեան այդ հարւածին: 2ը սպասողն գուցէ միայն ապուշ հիկոլան լինելու, որը — սառում են — սաստիկ լնկճւած է և շարունակ լաց և լինում, թէն այդ լոցին էլ մի առանձին նշանակութիւն չը պիտի տալ. որովհետեւ նա արդէն յայտնի է իրքեւ լալիկանթագաւոր:

Ահարեկիչները երկու էին, որոնցից մէկը իբր թէ շատ ծանր, իսկ միւսը թեթև վերաւորւած և ձեր-

բ սկալած են: Ասում են, թէ այս վերջինը հրաժարակալ է իր անունը տուլ յայտարարելով միայն բոլոր պատկանում է ԱՅ. յեղափ խական կուսակցութեան:

* -

Փետրւարի սկիզբներում չերմիգ նվազաւում իր սեփական տան մեջ ատրճանակի մի քանի հարւածներով սպանեց պետական պրօկո րօր Խօնըն: Թէ քինդանացի, սակայն իր անձնական շահերի և կարիերի համար, Խօնըն մի կոյր զործիք էր գառել ուստի միապետութեան ձեռքին և այդպիսով նու դաւաճանի անուն էր վասուակել իր հայրենակիցների կողմց: Տեղորիսում մի երիտասարդ քինդանացի էր որի անուն էր Հոնորելու: Այս վերջինը ինքն էլ վերարուեց Խօնընի որդու և սուտիկանի կողմից ու ձերբակալեց:

* -

Փետրւար 18-ին Թիֆլիսից ստացւած հեռագերը հազարդում է, որ Իգդիրում հայերի կողմից սպանել է մի պետական պաշտօնեալու:

Վաղարշապատում էլ ատրճանակի հարւածով սպանել է իր պաշտօնավայրի մօտ գիւղական տանուտէրը: Ահաբեկիչը յաջողել է վախչել:

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱՐԺԻՔԸ ԵՒՐՈՓԱՅՈՒՄ

Յունար 22-ի գետերուրգի յեղափոխական շարժումը և ցարի կառավարութեան ոճրագործական ընթացքը սաստիկ ցնցեց Եւրոպային և անհունս յուղեց հասարակական կարծիքը: Գերմանիայում, Աւստրիայում, Բելգիայում, Գրանօիլայում և այլն և այլն բոլոր եվրոպիական վիճաւարի միտինգներ կազմակերպւեցին, որը խոնում էին տասնեակ հազարաւոր բազմութիւն, իրենց պարսաւոնքն ու ատելութիւնը արտայտելու ոկտրմը ցըրին՝, „մեծ մարզասպանին”, սուլթանի արժանաւոր ուրբեկամինս, և իրենց բառն համերաշխատները յայտնելու դաշտան համար մարտնչող ժողովրդին, Ռուսասանի յեղափոխական պրօլետարիատին: Այդ միտինգները գեռ շարունակում են: Փետրւար 18 և 19-ին, երկու օրւայ ընթացքում, Գրանսիայի գաւառներում բաժանմանակ 21 միտինգ կազմակերպւեց ու:

Եղիսաբերիք չենք համարում այսեւզ բերել այն կոչերից մէկը, որով Գրանսիացիները միտինգի էին հրաւիրում: —

„Զգայուն մարդոց!“

Թագավորական ՀՅԷՇԸ, որը Հայաբարի կառակերգութիւնը հնարեց, իր զոյնը ցոյց տեց: ԱՅ ԱՍՏԻԱԾԸ, որին իր ժողովուրդը ուղեց խնդիրը մա-

տուցանել: Կոտորել տւեց ուժբովին: Ա՞վ կարող է զահերի թիւը իման ու: Այս ոճրագործութիւնը, մի շարք ուլ ոճրագործութիւններից յիշոյ, վեհանդրութեան ոգով լքութեց:

ԱՊՍԵՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ՍՊԱՌՆՈՒՄ է ՑԱՐԵՑԻ ԿԱՅՈՒԹԵԱՆԸ:

Ի-ԵՆԴՐԱԿԱՆ ԽՈՒՍԱՍԱՆԸ ԱՊՍԵՄԲՈՒՄ է, իր համար կեանքի իրաւուց պահանջելով:

Գնդակները, սրերն ու սւիները եղան կառավարութեան միակ պատասխանը:

Վիճակը ձգւած է: Տառապելուց յոգնած ժողովուրդը շարժում է:

Այս պայթիւնը պատսախանում է գնդակների սուլոցին:

Օգացմունքի և խզի տէր մարդիկ, դուք բռնութիւն ու կամայականութիւնը, դուք անտարբեր չէք մայ մի ամերջ ազդի շարժումներին, որ ցան կանում է ազատւել սարկութիւնից!

Դուք կը գաք մեր միտինգին ձեր խրախուսանքը արտայախելու այն հերաս զինւուներին, որոնք Ավաստօպօւմ իրենց զէնքը օդի մեջ պարպելով՝ յայտարարեցին, թէ զնդակները պահում են իրենց զօրապետների և ո՛չ ժողովիների համար:

Գո՞ք կը գո՞ք միտինգի, մեր Ռուս ստանի եղբայրներին արտայախելու համար մեր հիացմանը, որոնք առաջ է գալիս բոլոր շահագործւածների սրտերում նրանց յեղափոխական եռանդի ջնորհիւ:

Կեցցէ Սօցիալական Հանրապետութիւն:

ԱՐՄԻԻ ԽՈՒՄԸ *

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ

ՍԱՄՍՈՆ

ՍՈՒՐԱՏ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Սամոյ Հեթէնը գէղից, 24 տարեկան, միջաւակ, ջղային նորբ կազմավ, խական սասնցու զէմրով, Խրոխտ հայեացրով մի տղամարդ էր նա, տղամարդ՝ ծիփ, արեան բովիրի միջից զուրս թուած, յահը բոի տակին, միշտ պատրաստ թշնամիների գէմ և հերոսաբար մեռնելու: Առնակ հասակից Առորատի հետեւրդ լինիով, մինչև 1898 թ. եղել է Սամոյ մէջ տեղական զինուոր բառին բան նշանակութեամբ, ու պատահել, բանել, փախել, գարձեալ գործել: Այդ բոլորը Սուրատի համար սովորական

*) Տես Հեղակ 1904 թ. ու. 12

կետնք էր գործել: Մի բուռն ընկերներով հարիբաւոր զօրբեր հալածել, զէնք Խլել, քրդերից վըրէժ լուծել, այս ու այն բէկի վայ յարձակւել— Մուրատի համար սովորական էր: Յիշեալ թւին մըտնում է Ախտաթ, Ալապուրական և նորից վերադառնում Սասուն: Երբ լում են քաջ Սամնցիք Սոխորթցի Սերոբ-փաշած կոչւած հերոսի տմարդի գլխատումը՝ վրէժով լցւած, խրապեա Անդրանիկի հետ, գէսրգ խմբապետի ղեկավարութեամբ՝ իջնում են Չուխուր-Մշու գաշտ, գարանամուտ լինում Մորիս կամ Մասոնիկ քրդական գիղերի մօտ, որովհետեւ յայսնի ցեղապեա Խալիլ-Բէկ, Համիտական փաշան, Սերոբ-Աղօհերի խնկելի գլուխը նիզակի շամիրած, իր սպառազէն մարդապան գնով, ոի տես կանանց և տըղայոց” շրջեցնում էր հայ հերոսի կառափին ամեն տեղ և եկած էր Մորիսից սկսելով մինչեւ Մուշ մըտնել յազմական գնացքով:

“Մենք մուրազատուր արինք, — պարզ կերպով ասում է Մուրատ. — Գիօրգ հրամայեց մինք ըլ թըփերի տակ մասնք Խալիլ փաշան վըր գուրս եկաւ հրացաննիր գուացին, երկու բէկեր ու քրդեր սպանինք, ես ու հըյտը Մուսիս, որ նստուկ ի քո սանենիր մօտ, թռանք, բռնինք Խալիլ փաշէն, բերինք գիօրգի, Անդրանիկի մօտ . . .”

— Տղերք, յայտնում է գէսրգ, Նահատակ Սերոբի գլուխը վերցրէք: — Խսկոյն երկու զինոր սանլաց աչօք . . . վերցնում են հերոսի կառափիը, համբուրելով ճակատը փաթաթում սև ապարօշի մէջ. իսկ վրէժինդիր գէսրգ տում է Անդրանիկին.

— Օ՛, իմ սիրտն այրում է . . . Սերոբի գլուխը . . . Անդրանիկ, գատը դու վարիք: Այս բէկին պատմել տուր, ապա իր գլուխն անցուր նիզակի ծայր:

Անդրանիկ լրջօրէն, առանց յու զմոն հարցնում է:

— Խալիլ բէկ, Սերոբ փաշին դու սպոնեցիք:

— Ե՞ս:

— Կայունն ով կտրեց:

— Ե՞ս:

— Ե իստին ասա՛, Սերոբ մեռած էր, թէ կեն գանի, երբ գլուխը կարեցիք . . .

— Կարծեմ. . . կենդանի էր, երբ ձեռս մօտեցրի, ձիգ տւի մաղերից, աչքը բացեց, ժպտեցաւ դառնագէս և . . .

— Դու հոգեւարում սպանեցիք նրտն, ուրեմն . . .

Եւ Խալիլ բէկին մօրթում են երեք զինորները, գլուխը ցցում նիզակի ծալրի: և տանում դէպի Սասուն:

Վեր խմբի մտած հայ գիւղում ուրախութիւն և սկրութիւն էր թագաւորում, որովհետեւ Մուրատ ամենից առաջ գնում էր Խալիլ փաշոյի գլուխը նիզակին անցկացրած, իսկ նրա ետեկից սպակիր զինորների շարքը: Ասանձին խմբով գալիս էր գէսրգ խմբագետը Սերոբի գլուխը սև շղարշով ծրարած, թէկին վրայ. — ովաւել էր . . . աղաղակում էր

ամբոխը հերոսի գլուխն համբոյր տալով: Սամացոց յասուկ զինորական մեծ շքով թաղւում է Սերոբի գլուխը Սասուն իշխան Միր-Տօնօյի և Միր-Մոգոյի գամբարանների մէջ:

1902 թ. զինորները մատնում են Արագ գիւղում. Մուրատ իր սնբաժան Մոսէս, Միսաք և միայլ ընկերով 5 ժամ կոխւ տալով բազմաթիւ Համբական քրդերի և զորքի գէմ, մօտենում են գէսրգ, Գալէ, Բաբուղ ընկերներին և անցնում գէպի Սասուն, շնորհիւ իրենց գրաւած անմատչելի գիրքերի: Ինչ ինչ նկատումներով չեն կամեցել մարդ սպաննել, ենթագրելով որ Արագ, Բերդուկ գիւղերը կարող են թշնամիք տւերել:

Խալիլ փաշայի վրէժը լուծելու համար Բոզը. քան էշիրէթը վճռում է Շոշնամերձ գիւղց 5 հայի գլուխ կտրել: Անդրանիկ 12 հոգով զնում է նոյն գիւղը, երկու մաս բաժանուած կուում: Մուրատն իր ընկերներով 3 մարդ և սպանում ու բաշը լեռը: Կատալուծ քրդերը տեսնելով՝ որ չեն կարող իրենց ուզածն անել, սպանում են 2 ծերացած հայերի, որ արելը նստած տաքանում էին անցրով ու փախչում:

Յաջորդ թւին Անդրանիկ, գէսրգ իրուկ սպատուհաս” խոճի ըրջելով երկրի մէջ՝ անխնայ պատճում էին բարբարոսներին:

1903 թ. փետրուարի վերջերին, Անդրանիկ 35 զինորով մտնում է Առաբելոց վայք, այս տեղ գիշերելու: Նոյն գիշերն իսէ պաշարւում է վանը մի կանոնաւոր բանակով, անհամար քրդերով: Մենք կանոնաւոր բանակով, անհամար քրդերով: Մենք կատարում կուտի բոլոր մանրամանութիւնները այս տեղ մէջ բերել: Պանքը պաշարւուած է է մնում, 22 օր շարունակ կուում են, 12 զինոր մեղոնից, հհօ-ից աւելի զօրքերից, նոյնչափ և գուցէ աւելի վանքին շաւրջ սպանւածները թողնելով՝ Անդրանիկ իր խմբով աջողում է՝ կտրելով զօրքի շղթան՝ ելնել Սասուն: Այս անցքերից յետոյ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմից զնում է Թումանի խումբը և յայտարարում թէ իր ու Հընակեան չկայ և այլն: Երկաթը մանում է նրանց գրօշի տակ, գէսրգ խմբակեան հարիւրաւոր փորձւած գիտից առաջ, գէսրգ խմբակեան հարիւրաւոր փորձւած զինորներով շէղոքանում է, Անդրանիկ խոչհամբար, առանց գայնակցութեան գիտութեան, իր հաւասարիմ երեք քաջերը, Մուրատ, Մոսէս, Միսաք ուղւրկում է կովկաս, որոնք մնացին մեր մէջ և այժմ էլ ու Արծիւ” խմբի մէջ մտած՝ սպան արեան գաշտը:

Հ Ր Ե Ց

Մոսէս կամ Մովսէս կամ Մուսա ՄԱՐԴԱՐԵԱՆ շէկ, զեղեցիկ, թաւ պեխերով, բարձրահասակ, Բերդակցի, 23 տարեկան:

Մ Ա Ւ Ս Ա

Ահար ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, շեկ, նիհար, լուրջ ու խոհուն, 24 տարեկան: Ութ լսկերով նոր-Շէնդիզում մատնում են: Մուսա մասնակից է եղել մէկ արշաւանքի Սասնոյ կողմերը, կուել է 200 ձիւառների գէմ, սպանում մի բինբաշի, 7 զինորմի քանի քրգեր, 3 չի, ապահովապէս ձեղքում թշնամու հոսանքն ու բարձրանում Սասոն:

ԽԵՆԹ-ՍԵԹՈ

Առաջ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ, Խոնուի Գուման գիւղից Ծնւել է 1876 թ., համեստ ու լուկեաց երիտասարդ, մանկութիւնից մտել է կուող ոյժերի շարքը, գունել Խսթաւինկի և Անթապի կուի մէջ (Գաշնի. զէնքերով), 10 օր ու գիշեր կուել են գերազանց ոյժերի գէմ: Ըկնում են 59 հոգի, եօթը փախչում: Խենթ-լիթոն բանտարկում է այդ առթիւ, մի օր էլ բանտի պատը ծակում, փախչում կովկաս և մտնում քեռու խմբի մէջ, ապա „Արծիւ“ խմբի շարքը:

Ֆ Ա Մ Ւ

Դակաս ԹԱՐԻՆԱՆԵԱՆ, Մշոյ Սուսամ գիւղից, Մտել է Հնչ. Կան ծոցը Բոլգորիայում: Քամու և փոթորիկի պէս ըրջել է ամեն տեղ, ուր որ հըրամայւել է երթալ: Սուրհանդակ, զէնք փախաղող և այսպիսի արագաշարժ ու ձարպիկ գործերում շատ օգտակար է եղել Քամին: 38 տարեկան էր նա և ո՛չ մահը դիտեր և ո՛չ էլ կետնըը այլ մի բան-ծառայել յեղափոխութեան համեստ ու հնապանդ կերպով:

Զ Ն Ճ Ի Լ

Աեղբար ՀԵԶԻՆԵԱՆ — ոչը չեմ իմնա իմ պապու կնքանուն . . . ես ծներ իմ Բուլանիու թէ-զուտ գիւղը. եօթ տարի է Հնչ. Կան զինոր իմ, ինչ ասեն՝ արեր իմ, թուրքն էլ փետցուցիր իմ. . . 22 տարեկան, վճռական բնաւորութեամբ, շեկ գէմքով երիտասարդ էր նա: Մասնակցել է Բուգում Սօց. գէմ. Կան ցոյցերին և բանտ նըստել Յ ամիս:

Ծ Ա Ծ Օ

Կնեազ ՄԻՒԹԱՐԵԱՆ, Խոնուի Պարաշօպան գիւղից, 20 տարեկան անահ զինոր:

Ա Ի Ա Զ

Կնեազ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ, ԴՐՈշակակեր Արծիւ խմբի, Խնուսի բերգից, 27 տարեկան, հսկայատիպ, առոյգ գէմքով: Մասնակցել է Հարամիկի և Խնուսի մեծ կոխներին: Բանտից փախել և մտել է

մեր զինորների շարքը: Կորա ընկեր կարնեցի Տիգրան Մկրտչեան մասնում և բոնել է սալիս: Սորսափելի ծեծ ու տանջոնք կրում է բանտում և մը խիթարուում իր բանտակից Աշոտ-Թամաւլի (Արամ Արամեան) ներկայութեամբ: Վնեազը փախչում է գաւաճանին սպանելով էր եղբօր ձեռքով՝ մէկուկէս տարի կարնոյ և Հասնա-Գալէի բանտերը մնալուց յետոյ, քաջ կերպով կուելով գարիս է կովկաս, գըտնում իր իշեալիստ ընկեր Աբրո Խմբապետին, Աւելին: Աքէժինեղիր կորիճը վերագառաւում է Հասնա-Գալէ, սպանում զօ իսէր Մահմէտ էֆէնտուն և Յ ամիս էլ զրա Համար բանտարկուում, նորից փախչում կովկաս ուր գործում է միշտ Հնչ. Կուսակցութեան շարքերում և մանակցում եկեղեցական թալանի ցոյցին և այլն:

Ե Ա Ս Ի Ն

Վւետիս կամ Ահիկ ԽՈՒՇՈՒՑԵԱՆ, Խոնու բերգից 27 տարեկան մի համակրելի երիտասարդ, որ իր քաղցը ձախով ու ուղմական երգերով խմբի մէկնած ժաման բոլորին լացուցրեց: Տասը տարի գործել է մեր շարքերում. զէնքերի յայտնի Խիզախս մաքսանենգի անուն ունի Կահի շրջանում: Սերոբ փաշայի խմբի մէջ լինելով, իրենց սեփական փողով 16 հրացան առած՝ յանուն Հնչ. Կան տեղափոխում են կարս: Փամփուշները քաղաք տանելիս եափունջի տակով, փողոցի մէջ 4 ժանդարմ ձերբակալում են նրան, նա եափունջի օղը, կորելով փախչում է, որի պատճառուու ձերբակալում է մի աւազակ քիւրդ: Եօթ տարի առաջ երկու քրդեր առերեսս ընդունում են քրիստոնէութիւն, մեծ գումար հաւաքում, լրտեսում և վերագառանում Տաճկաստան: Եասին վերցնում է մի ընկեր Մալ: Ոգիւղում հասնում, յարձակում են, կուռմ, երկուսին էլ սպանում և ծոցերից հանելով թուրքաց պաշտօնական հրամաններ և տյլն, վերագառնում Արսագած: Կան մի շատ օգտակար, կարդապահ զինուարն երից երեասին: Կա կնեազի հետ մասնակցենց եկեղեցական թալանի ցոյցին Կ քաղաքում և բանտարկեցաւ: Կառավարութեան վճռեց Յ տարի աքսոր, բայց նա կրկին փախաւ և միացան հին ընկերներին: Ունի կին և Յ փոքրիկ երեխաներ, որոնց հոգածութիւնը կուսակցութիւնս իր վօայ վերցրեց:

Վ Ա Հ Ա Ն

Վինաս ԳԵԼՎՏԵԱՆ, Բուլանիի Քաբառլու գիւղից, 27 տարեկան, շեկ ու բարձրահասակ. Կուսակցութեանս մէջ մտել է զեռ պատանի: Կա սպանեց Մուսա բէջի մտերիմ Գախուն: Չերբակալուում և մնում է բաղեշի բանտում վեց ամիս: Մահան, կաև զանի սպանալիքով չեն կորողանում խօսեցնել: Բառաւից փախչում և զարիս է կովկաս:

ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼՈՒԹԵՐ

Եր բազուկի կան մամուլի մէջ լեռջին օքերս յամառ
կերպով լուր է պատշաճ, թէ պիտերը բգամ որոշ-
ած է, որ Փետր. 19-ին (Մարտ 4 ն. տ.) ցարը մա-
նիթէստ պիտի հրաւարակէ, որով ազգային ժողով
պիտի հրաւիրվի:

“Եղինպէս խօսւում է, թէ որոշած է կուրօպատ-
կինին յետ կանչել Մանջուրիայից և նրա տեղը մի
այլ բնդէանուր հրամանատար ողարկիլ:

Սուհասարարկ նկատում է, որ ցամաքային բանակի բարձրագոյն առաջնաւորների մեջ էլ սաստիկ հակառակութիւններ են ծագել, ինչ շատ մեծ վհատեցուցիչ պազեցութիւն է անում առանց այն էլ վեհատած գօրքի վրայ:

Հաւաստի աղբւրներից իմանում ենք, որ քահանայ գտապօն արդէն Երթօպայում է: Յառն. 22: ի գէպբերի ժամանակ նա ոչ վերառեւել է և ոչ ձերբակալել, այլ բարեկամների օգնութեամբ յաջողել է պահել, և ապա Երթօպա անդնել:

ל ה ה ה כ ל ס ה ו ה ג ה ה י י ט כ

Ազգաւոր 25 թ, Սիրական 10 թ, Վարդան, Մամիկոն, Քաջապահ, Ազատող, Ազատ 5-կն թ, Կայծ, Գարեգին 3-կն թ, Արտիշար 2 թ կ, Սար, Նոր-Ռոտորդ, Վազգեն 2-կն թ, Կայէն, Շանթ 1 թ 50 կ, Ճերմակ Երևան, Աղոստառող, Տիգրանուշի Թիգրան-Գրիգոր, Նետ, Մելքոնելէկ, Յովսան, Արամ, Կոտայքը Համբեկ, Տաճար, Թաշոն, Վթարա, Օզնի, Լուս, Խնձոր, Տիգրան Ջվէժ, Տիրովկ, Փոքր Վազաւէր, Արօս, Թողուն, Զոր, Կրկան, Հօրեղ, Ժանիկ 1-կն թ, Ֆինծան, Կէօսլիւր, Երկաթ, Սեւ, Տըրդատ, Վաղարշակ, Մուշեղ, Փիտան, Փայլակ, Ապառակ, Կրակ, Ղազր, Խնկենց, Արծու, Ըսկեսերան, Ըսկի, Արծաթ, Հիրի Պէյ, Ցուման, Ցագար, Ասլան, Դամբիման, Մելքոն 50 կն Կոտեկ-Ջիշապ, Ջէթուն, Կարիք 40-կն կ, Աղոլէս, Աշոտ, Անդրէսա, Ենովք, Վանիիտա, Ազգաւոր 25-կն կ, Լուսագիտ, Շաբէն 20-կն կ, Մամիկոն 15 կ, Սուրէն, Վայրամ 10-կն կ, Արկած 50 կ, Կոտեղ, Հիեշտակ, Թուր, Կիծակ, Պողպատ, Շաոզ, Մուֆիւ Կոծի, Դաշտան, Առողման 1-ին թ,

ԱՐԳ-ԸՆՍՏԵ-ԲԱԼԵՀՈՎԻՑ Մ-դի գանձա-
ռանում՝ սպասելու համար:

1.	Քաղաքի Արամեան»	Խ.	Հին Տաշի	11	թ 40	կ,	Յա-
	ուլաղէց գիւղի 7 Խմբերի Նվիրատւ.			52	թ 70	կ.	
Թիւ	11 Ըստվ. Արօր	Խ.	9 30	թ.	17	ը.	Արարի Սորոսկ
12	" Կարին	3 20		թ.	18	" Վարդպէսի Վարդ	
13	" Տուլպնիցի	85		"	19	" Ալէր	
15	" Զորակի Սորոտ	2 90		20	" Սինայի Զէրման		
16	" Արարտի			21	" Կարին Եզծի		
	Արմենակ	4 90		14	" Մանատօվի Ցիգա-		

Կազմակերպության լի 10
Ղազականի 27 կ, Արտաշէս 1 թ 50 կ, Քիթառ-Դամբիսի 5 թ,
Մարտինան Խորից Խորից 1 թ 20 կ, Հմայունակ 1 թ 20 կ, Մանթաշ
50 կ.

ՄԵՐԸԾՎՅԱՅԻ Ա-ՂԻ զանձարանում ստացվել են.

Փարնաս 100 դրամ, Մ. Դորգիլ 10 դ, Մ. Լուսինեան 50 դ
Մ. Մեջրաբեանց 50 դ, Տիկին Մեջրաբեանց 30 դ, Հ. Շահրա-
մանեանց 10 դ, Անյայտ ուն ծերուսի 30 դ, Կեցցէ-հայ-զինուր-
ներ 20 դ, Խաչատուր 15 դ, Տիկին Գ. 20 դ, Տիկ. Յ. Ղազար-
եան 15 դ, Ս. Ղազարեան 5 դ, Յ. Ղազարեան 20 դ, Օր. Մ.
Ղազարեան 5 դ, Զ. Առաքիլանց 30 դ, Ս. Մամիկոնեան 20 դ
Մարտիրոսեանց 20 դ, Խ. Քաղամանց 10 դ, Պ. Մարտիրոս-
եան 50 դ, Մարտիրոսեան, Ե. Դիբորեան, Մարգար 20-կը դր.
Ամենուսի Մշշաբեանց, Մ. Ուկանեան, Օ. Մտիվանեան
եւ Անդրէ Միհ Նեղեանց 10-կն դ. Գմբ. 640 դրամ:

Կարապետ Յ. 300 դ., Ռ. Յարութիևնան 80 դ., Ցով. Ալ-
լաշվերտնան 30 դ., Թ. Դաշտամբերեան 25 դ., Խ. Քարմաննան 20
դ., Հ. Աստվածական 20 գ., Զ. Պապանեան 20 դ., Պապանեան 10 դ.

*** 10 η, η. οι αναγκαρη η, *** 50 η, συναπαρτηρη 50 η.
Συνηματησης Σημειω Βαρβαριανη Φωτισμηται 50 η.
Φωτισμηναριασης Ο. Φωτισμηται 20 η, Ο. Φωτισμηται 20 η.
Φωτισμη.

Մ. Տարօ 100 դ, Ֆարինի 150 դ, Ոմն 15 դ, աստ 10 դ. Եղի-
պարիսանց 100 դ, Ցոլակ 15 դ, Ա. Պ. 10 դ, Գ. Ա. 150 ր, Ա.
Մատթէոսիսան 25 դ, Կարապետ 50 դ, Ոմն 60 դ, Պօծի 20 դ-
Տօնի 52 դ, Մ. Բաբակիսանցան 100 դ, Ոմն 15 դ, Զ. Վարդա-
նեանց 15 դ, Ոմն 30 դ, Ս. Մ. Միթթարեսանց 30 դ, Լէվանուզան
10 դ, Շահէմ 30 դ, Ոմն 20 դ, Ստեփանեսանց 10 դ, Հնդունե-
լիք 50 դ. Գ. Ա. 1067 դ. 50 շ. Հնդչ. գիր, 2127 դ. 50 շ.

ԵԳԻՒ Մ-ՂԻ գանձարանում ստացել են. —

Նիմսի-Նովգորոդից Մարզի միջոցով 21 ր. որ Նւիրել են—
Ասմիւտ 10 ր, Սոնկան 2 ր, Սպահանցի 3 ր, Յ. Ցակորսան
3 ր, Օմս 3 ր.
„Թութիցին“ Խ. 59 ր, անդամակց. Վահան 9 ր, Մուրժ 6 ր
Զինուր 6 ր, Դարուն 8 ր, Ալքենազ 5 ր, Վաչէ 5 ր, Գևո 3 ր
Զօհէլ 2 ր, Մերժ 3 ր, Փանտան 1 ր, Զինուրի միջ. Թ. 1 Թեր-
թիկով 7 ր, Վաչէի միջ. 1 ր, Դարունից բարի ճանապարհ»

“ԵՐԵ - ԵՎԻՇԱՅՆՔԻՍ Ո՞՛Ղի զանձանում”
առաջին հարությունը՝

Քաղկեցով 100 ր, Քարենիվ 61 ր, (այս գումարները փոխադրել են կենտրոն) Վահան 50 ր, Եղիշևակ 50 ր, Նոր-Դադութից 36 ր, Եզիկստացի 50 ր, Խւափտեր 30 ր 77 կ, Արմափերցի նիկողոս 200 ր, Սիրող 2 ր, Աբածանի գիւղի ու պայտանս նմաքը Է-Ծ ամսվթ. 11 ր, "Զէլուռն" և. անդամվթ. Զարար Ա-Ծ ամսվթ. 3 ր, Արտէն 5 ամսվթ. 50 կ, Քիթապ-Դէլիսի 85 և Մ. և. 1 ր, գմբ. 596 ր.

ԼՕՎԵՎԵՒՄ Ա զի զանձարսնում ստացել են.—

Ազգասէր թ. թ. 2անգ. ուլիք, զը. զետրոս 2 շլ.

ԵԱԲ-ԹԵԳ-ԱՒՄ Ա-ՂԻ զանձարանում ստաց-
ւիլ կն.—

Դագդէն, Ստեփան, Բաքրէն, Խորէն, Համազասպ 5-կն թ
Յառաջ, Ըղթայ 4-կն թ, Ազափ, Բազիղոլ, Հայկազն, Մշնացէ,
Աղպազ, Սիկան, Տաւարչ, Մեղոն, Վաղարշակ 3-կն թ, Աս-
պուրակներ, Հարազատ, Նիքիմ, Գանը, Գագիկ, Խովի, Խործ-
ան, Վահազն, Հարոյ, Դաշոյ, Աշխարհ, Խոտիշ-Պահապան, Լո-
ղակ 2-կն թ, Մոր-Ծաղկի, Բարձրատ, Կրակ, Քար, Զափուշ, Թոր-
դանօթ, Գաբաօ, Ցիրան, Հայկակ, Թաթուլ, Ալման-Բալափ, 1-կն
րուբ. Խմբերից—Սիլևաց” իւ. 30 թ, “Արէժ” իւ. 10 թ 50 կ,
“Արցալոյ” իւ. 10 թ 50 կ, “Ուստայ” իւ. 7 թ, “Դարանանեաց”
իւ. 6 թ 50 կ, “Արագատսեան” իւ. 6 թ, Հայկակ” 4 թ, Բաղրա-
միկըն Վարժարանի փորբանասկ մանուկների հանգ. 2 թ 10 կ
Գմբ. 173 թ 60 կ.

M BELLART, Poste-Restante Bureau No. 52
(France) PARIS.

Imprimeur-Gérant Gabriel FARJAT

7, Rue Campagne Première, PARIS

Imprimerie Spéciale du « HENTCHAK »